

פתח דבר

לפני כשנתיים יצא חייל נח"ל אל אולפן גל"צ כדי להקריא כמה שירים שכתב. בדרך לאולפן קיבל מיחידתו הוראה לחזור על עקבותיו ולשוב לבסיס. יחידת דובר צה"ל החליטה כי חייל שמקריא שירה משדר דבר-מה אשר "אינו מתאים לתדמיית הלוחם", ו"לא כך רוצה חטיבת הנח"ל להצטייר בציבור" וכי זו "פגיעה בסטטוס הלוחם". לא עזרו טענותיו של אותו חייל כי יש זמרים שמשרתים כחיילים, כולל חיילים קרביים. הוא קיבל הוראה שלא להגיע לאולפן וחזר לבסיס.

בעקבות הידיעה על המקרה האווילי הזה (לא באמת צריך להסביר מדוע מדובר במקרה אווילי, נכון?) עלתה המחשבה להוציא גיליון שנושא יהיה שירת חיילים. הרעיון נבע בעיקר מהרצון להראות כי לא ייתכן שמדובר ב"פגיעה בסטטוס הלוחם" - שהרי יש שלל שירים שכתבו לוחמים כאברהם (יאיר) שטרן או חיים גורי, וכן בגל"צ משודר מדי שנה פרויקט שבו מושמעים שירי חיילים שנפלו, בביצוע זמרים ולהקות. גם לא ייתכן כי מדובר בפגיעה כזאת אם במשך שנים ביקשו מפקדי יחידות ממשוררים לכתוב את המנון יחידותיהם. אבל היה כאן גם רצון לגבור על אותם קולות בלתי הגיוניים שהשתיקו את שירתו של החייל-המשורר.

שלל שירים עבריים עוסקים בצבא, במעשי הצבא (מלחמה, ניצחון, שכול וכיבוש), בחיי החיילים ובחוויותיהם (למשל בכניסת הצעיר ממעגל חיי המשורר אל מסגרת הצבא הכובלת). השירים נכתבו מימיה הראשונים של השירה העברית. משום כך, ציפינו למצוא גם שלל ספרי שירה הנוגעים בכך. אבל לעומת ספרי פרוזה לא מעטים הממוקדים בצבא ובחיי המשרתים בו מזוויות שונות, יש מעט ספרי שירה המוקדשים לכך. למעשה אפשר למנות את: **בעט ברזל** (2004, חרגול) שערכה טל ניצן, ו**אין תכלה לקרבות ולהרג** (1983, הקיבוץ המאוחד) שערכו חנן חבר ומשה רון, **לצאת!** (2009, הוצאת אתגר, מארב, סדק, דקה, מעין וגרילה תרבות) שיצאה בימיו הראשונים של מבצע 'עופרת יצוקה' ובמידה מסוימת גם אל **תגידו בגת: הנכבה הפלסטינית בשירה העברית**, 1958-1948 (סדק). שירים אחרים מופיעים בספרי שירה הנוגעים, כמרבית ספרי השירה, בשלל נושאים. אחרים מפורזים בין אסופות המוקדשות לנושאים אחרים, תקופות בשירה או מקוטלגות על פי יוצריהן. כמובן, זה לגבי שירה עברית, אלמלא היינו מגבילים עצמנו לכך אפשר היה למשל לציין את **דם ואור: שירה צרפתית לוחמת** (2014, עיתון 77) בתרגום ובעריכת אולפין כץ.

השירים והסיפורים המופיעים בגיליון זה מנסים להציג קולות שונים שמשמיעות השירה והספרות העברית ביחס לצבא, בעיקר מצד ההקשרים הרלוונטיים לצבא ולחיילות. מגוון זה נע מביקורת אל שירי הלל, מתיאורי בדיוות וניכור אל אהוות לוחמים או מחנק חברתי. את השירים כתבו חיילים וחיילות בזמן שירות, או מי שרואים את השירות הצבאי מהצד או במבט אל העבר. המאמרים שנכתבו במיוחד עבור הגיליון הם מאמרו של האלוף (במיל') גרשון הכהן שרואה בשירה כחלק מהמצפן המוסרי של החייל, ומכיוון אחר, רשימתו של יובל גלעד על הרומן **פשר המעשים** מאת יותם ראובני.

נראה כי על השירה העברית לעבור עוד ככרת דרך ביחסה אל הצבא. לפתח יחס מורכב יותר ופחות דיכוטומי, כלומר - בין שירי הלל, ושירים "מטעם", לבין שירי ביקורת, יבואו עוד ועוד שירים הרואים את התמונה המורכבת של חיילות בישראל וצבאה. אנו מקווים כי בגיליון זה הצלחנו, ולו במעט, לתת טעימה ראויה של השירה העברית הנוגעת בצבא וצערנו צעד נוסף בהעמקת הדיון המתאגר על שירה, צבא וחיילות. ♦

עמיר עקיבא סגל

המדור המיוחד בגיליון זה, המוקדש ל"שירי צבא", בעריכתו של עמיר סגל, מלווה בארבעה תצלומים של רלי אברהמי. התצלומים מיישירים מבע אל האינטימי, האישי, שהמדים לפעמים מצליחים לטשטש לפעמים לא. החיילים עכשוויים מאוד, אך גם כלליים מאוד. הפער הזה מודגש עוד מתוקף היותם של המצולמים בני משפחה או קרובים לצלמת בדרך כלשהי. וזו, בקליפת אגוז, הסצנה הישראלית בהקשרה הצבאי,

תמונת השער: מסיימי טירונות גודר נח"ל 932, באוהלם בבסיס ליד תל ערד

הלאומי, האישי והאינטימי.

רלי אברהמי - צלמת, מלמדת צילום במכללת הרסה, מתמקדת בצילום פורטרטים וצילומים קבוצתיים המתעדים מציאות ישראלית. בעבר בעלת המדור "מצב משפחתי" שהתפרסם במוסף הארץ. זכתה בפרס ליאון קונסטנטינר לצילום מטעם מוזיאון תל אביב ב-2004, ובפרס אנריקה קבלין למפעל חיים בתחום הצילום מטעם מוזיאון ישראל, 2014. תערוכה מצילומיה מוצגת בימים אלה במוזיאון ישראל ובה גם הצילום שמופיע בשער גיליון זה.

*

תודה לעמיר עקיבא סגל שיום את הפקתו של הגיליון הזה, ועמל עליו רבות. תודה לרלי אברהמי על הצילומים המתלווים אליו. ♦

עמית ישראלי-גלעד, מיכאל בסר